

УДК 656.2.078.8

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Куделя В.В., к.е.н., доцент (УкрДАЗТ)

В статті розглянуті основні конкурентні переваги залізничного транспорту і його головного конкурента автомобільного транспорту, а також основні шляхи підвищення конкурентоспроможності залізничного транспорту.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, транспортний ринок, конкурентне середовище, транспортна послуга

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин конкурентоспроможність і ефективність характеризують ступінь розвитку суспільства. Чим вище конкурентоспроможність держави, тим вище й більш стійкий економічний зріст та життєвий рівень населення і вище економічна стабільність.

Залізниця України є однією з найважливіших базових галузей економіки країни. В умовах переходу економіки країни до ринкових відносин, Укрзалізниця, як орган управління, використовуючи права господарської самостійності, прагне підвищити ефективність залізниць, закріпити їх роль на транспортному ринку.

Конкуренція на транспорті – це змагання транспортних підприємств за найкращі методи господарювання, тобто за найбільш вигідні умови здійснення перевезень і отримання максимальної вигоди. Крім того, конкуренція на транспорті – це боротьба за вантажовласників і пасажирів, за отримання максимально користного ефекту на основі застосування сучасних більш ефективних технологій, підвищення якості перевезень, їх надійності й швидкості перевезення вантажів і пасажирів.

В боротьбі за частку ринку успіх кожного виду транспорту визначається його універсальністю, провізною і пропускною здатністю, рівнем технічної озброєності і якості комунікацій, вартістю перевезення, комфортністю, швидкістю і безпекою перевезень, досконалістю рухомого складу і його відповідністю категорії вантажу, культурою персоналу при обслуговуванні, рівнем інформатизації, наданням додаткових і нетрадиційних послуг і т.д.

Ступінь дослідження проблеми. Питаннями підвищення ефективності та конкурентоспроможності залізничного транспорту займаються такі вчені: Абрамов О.П., Белов І.В., Галабурда В.Г., Кожевніков Р.А., Ліфіц І.М., Межох З.П., Позднякова Л.О., Тріхунков М.Ф., Терьошіна Н.П. і інші.

Актуальність обраної теми дослідження обумовлена необхідністю підвищення якості транспортної продукції та конкурентоспроможності на ринку транспортних послуг. Дослідження щодо питань підвищення розвитку конкурентоспроможності ведеться багато десятиліть і особливо актуально в сучасній економіці.

Метою статті є розгляд основних підходів, які спрямовані на підвищення конкурентоспроможності залізничного транспорту.

Виклад основного матеріалу. В даний час залізниця як і раніше залишаються головними транспортними артеріями України. В цілому залізничний транспорт працює відносно стабільно – заявки платоспроможних вантажовідправників задовольняються практично повністю; дещо збільшився об'єм перевезень масових вантажів (коксу, залізорудної сировини, чорних металів). Певною мірою цьому сприяють наступні конкурентні переваги залізничного транспорту:

1. Пристосованість для регулярного перевезення різних видів і партій вантажів, а також пасажирів на будь-які відстані і за будь-якої погоди.

2. Більш низька, ніж на автотранспорті, питома енергоємність, тобто споживання енергоносіїв (електроенергії) на одиницю перевізної роботи, і менша залежність перевезень від споживання нафтопродуктів, оскільки велика частина всіх перевезень на залізничному транспорті здійснюються електротягою.

3. Різноманітні і зручні засоби для перевезення крупногабаритних і масових вантажів (насіпних, навалювальних і наливних), що особливо важливо для таких галузей народного господарства, як металургія, важке машинобудування, будівництво, вугледобувна галузь, сільське господарство і ін.

4. Нижчі витрати на охорону навколишнього середовища: за показниками токсичності, шумовим навантаженням і т.д. залізничний транспорт екологічно набагато краще за автомобільний.

5. Високий рейтинг по безпеці.

6. Відносно низька собівартість перевезень.

Серйозним конкурентом для залізничного транспорту є автомобільний транспорт, що має ряд переваг:

- велика швидкість перевезення вантажів;
- можливість доставки вантажу "від дверей до дверей" і відправлення його по пред'явленню;
- більш гнучка система розрахунків за перевезення;
- незначна, в порівнянні із залізницею, частка постійних витрат (наприклад, у автотранспорту відсутні витрати на дорожню інфраструктуру);
- менш жорсткі вимоги до пакування вантажу;
- мобільність;
- можливість вибору альтернативних перевізників з метою економії транспортних витрат;
- краще забезпечення збереження вантажів;
- спрощене оформлення документів.

В умовах ринкової конкуренції вимоги клієнтів - вантажовідправників і вантажоодержувачів - до транспортного обслуговування не тільки зростають, але і принципово змінюються. При здійсненні перевезень вантажів транспортна послуга зараз - це не просто перевезення вантажу як такого, а комплексне транспортне обслуговування, тобто процес послідовних, добре скоординованих операцій з урахуванням індивідуальних вимог клієнтів.

Під конкурентоспроможністю залізничного транспорту можна визначити його здатність задовольняти платоспроможний попит клієнтів в перевезеннях певного обсягу і якості, що дозволить зайняти провідне місце на ринку транспортних послуг і отримати максимальний прибуток.

Конкурентоспроможність перевезень визначається сукупністю тільки тих конкретних властивостей, які представляють безперечний інтерес для даного споживача і забезпечують задоволення даної потреби, а інші характеристики в увагу не приймаються. Більш того, транспортний товар з більш високим рівнем якості може бути менш конкурентоздатний, якщо значно підвищити його вартість за рахунок додавання нових властивостей, що не мають істотного інтересу для основної групи його споживачів.

Для оцінки конкурентоспроможності залізничних перевезень велику роль грають зовнішні чинники, які визначають конкурентоспроможність галузі, а саме - це потенціал ринку, легкість доступу, вигляд і якість товару, однорідність ринку, структура галузі і ін. Виключно важливе значення має робота,

спрямована на зміцнення позицій галузі як на внутрішньому, так і на міжнародному транспортних ринках.

Аналіз сучасного стану залізниці і тенденцій її розвитку показує, що невідлячесь на її стабільну роботу, для галузі в цілому характерний ряд серйозних проблем.

Рівень ефективності залізничного транспорту, асортимент і якість продукції, що надаються споживачам, не в повній мірі відповідають вимогам економічної ситуації, що складається. Тому доцільно розглянути вплив на конкурентоспроможність транспортної продукції внутрішніх чинників.

Найбільш актуальні й потребують системного рішення на основі глибокого наукового обґрунтування наступні ключові проблеми:

- стратегія розвитку залізничного транспорту в період реформування. Сумісництво функцій господарської діяльності і державного регулювання в одному галузевому органі державного управління здержувало розвиток ринкових відносин в галузі залізничного транспорту і перешкоджало розвитку конкурентного середовища. В теперішній час здійснюється поетапне реформування галузі і удосконалення організаційної структури;
- система державного регулювання тарифів і методів тарифоутворення;
- висока ступінь зносу основних фондів галузі. В умовах росту попиту на перевезення необхідні більші витрати на поточне утримання і ремонт основних фондів, виникає безпека втрати технологічної стійкості залізничного транспорту;
- недостатня фінансова прозорість господарської діяльності.

Таким чином, основними шляхами забезпечення конкурентоспроможності залізничного транспорту є наступні:

1. Перебудова управління, з використанням принципів маркетингу і створенням відповідних структур. Необхідне утворення гнучкої економічної системи управління, яка орієнтувалася б на споживача, була б здатною закріпити конкурентні позиції залізничного транспорту на внутрішньому та міжнародному ринках послуг.

2. Перехід на експлуатацію нових типів рухомого складу і розвиток комбінованих перевезень. Йдеться про використання всіх видів змішаних перевезень вантажів: в контрейлерах, знімних автомобільних кузовах, напівпричепам і автопоїздах. Необхідно також удосконалити існуючу технологію контрейлерних перевезень - шляхом організації регулярного курсування прямих контрейлерних потягів і експресів контрейлерного перевезення по злагоженому розкладу, тобто "від дверей до дверей", без переробки і точно в строк.

3. Проведення інформаційно-технологічної реформи на основі створення мережної автоматизованої інформаційної системи і масового використання інформаційних технологій на місцях.

4. Скорочення часу знаходження вантажу в дорозі. Зараз середня швидкість доставки вантажу складає менше 4 - 5 км/ч (при автомобільних перевезеннях — в 3 - 4 раз вище), і це одна з головних причин того, що залізниця втрачає обсяги контрейлерних і інших перевезень.

5. Зниження собівартості перевезень. Собівартість перевезень є комплексним економічним показником, який дає оцінку у вартісному вигляді витратам усіх видів ресурсів на виконання перевезень, тому зниження собівартості означає зниження витрат. Собівартість перевезень залучена до механізму регулювання економічних взаємозв'язків залізничного транспорту та використання його послуг, між галуззю та державою, до системи оподаткування. Зростання собівартості продукції підприємств різних галузей перехідної економіки України стало звичним явищем. Він супроводжується збитковістю підприємств, тому необхідно проводити заходи, які будуть знижувати собівартість. Основними напрямками зниження собівартості перевезень є:

- залучення на залізничному транспорті нових, більш прогресивних видів техніки та технологій;
- зростання обсягів перевезень, у тому числі за рахунок залучення додаткових перевезень з конкуруючих видів транспорту;
- підвищення якості роботи транспорту, у тому числі якості експлуатаційної роботи;
- підвищення продуктивності праці;
- підвищення ефективності використання основних фондів;
- зниження норм витрат ресурсів на одиницю перевезень у натуральному вираженні.

Анотація. В статті розглянуті основні конкурентні переваги залізничного транспорту і його головного конкурента автомобільного транспорту, а також основні шляхи підвищення конкурентоспособності залізничного транспорту.

Ключеві слова: конкуренція, конкурентоспособність, транспортний ринок, конкурентна середовище, транспортна послуга.

Summary. Basic competitive edges of railway transport and his main competitor of motor transport, are considered in the article basic ways of increasing of competitiveness of railway transport are presented.

Keywords: competition, competitiveness, transport market, competition environment, transport favour.

6. Зниження експлуатаційних витрат за рахунок збільшення обсягу перевезень, технічного озброєння транспорту, впровадження прогресивних технологій, інтенсивного використання і оновлення технічних засобів, підвищення якості і мотивації праці, нормування ресурсів і витрат і інших чинників.

7. Підвищення продуктивності праці.

8. Підвищення показників фондовіддачі.

9. Впровадження заходів по зниженню тарифів на перевезення, з метою зниження собівартості, як основного чинника, впливаючого на конкурентоспроможність підприємств транспорту.

Висновки. Реалізація перерахованих і інших заходів може забезпечити задоволення потреб клієнтів в перевезеннях кращим, ніж у конкурентів, засобом досягнення рівня, що вимагається, якості послуг і конкурентоспроможності на транспортному ринку і отримання на цій основі залізницями стабільних доходів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белов И.В., Терешина Н.П., Галабурда В.Г. и др. Экономика железнодорожного транспорта: Учеб. Для вузов ж.-д. транспорта/ Под ред. Н.П. Терешиной, Б.М. Лapidуса, М.Ф. Трихункова. – М.: УМК МПС России, 2001.
2. Верлока В.С. О повышении конкурентоспособности железных дорог// Залізничний транспорт України. - 2000. - № 5-6. - С. 68 – 72.
3. Экономическая безопасность железнодорожного транспорта: Учебник для вузов ж.-д. транспорта/ Р.А. Кожевников, З.П. Межох. – М.: Маршрут, 2005. – 326 с.

Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Маковоз О.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Зубенко В.О.